

Aleksander Szpojankowski

Akredytywa dokumentowa na gruncie UCP 600

W związku z coraz większą rolą globalizacji i handlu międzynarodowego zrodziła się potrzeba stworzenia bezpiecznych metod finansowania transakcji ponadnarodowych. Z tego powodu powstał instrument w postaci akredytywy dokumentowej, która w bezpieczny sposób umożliwia przedsiębiorcom finansowanie, przede wszystkim międzynarodowych transakcji. W artykule akredytywa dokumentowa została przedstawiona na gruncie uniwersalnego standardu, wydanego w 2007 roku przez Międzynarodową Izbę Handlową w Paryżu, UCP 600 z uwzględnieniem rodzajów akredytywy, zasad wedle jakich się ją stosuje oraz wyjątków od niej.

1. Pojęcie akredytywy dokumentowej

Akredytywa dokumentowa jest jedną z najpowszechniej stosowanych metod finansowania transakcji międzynarodowych. Jak wynika z badań International Chamber of Commerce ten sposób rozliczeń w 2015 stanowił około 44% badanych transakcji¹.

Stosunek akredytywy służy zabezpieczeniu realizacji kontraktów pomiędzy eksporterem (beneficjent) i importerem (zlecający akredytywę). Eksporter dzięki akredytywie dokumentowej dostaje zabezpieczenie, że importer wywiąże się z zapłaty za dobra, których dotyczy umowa, a importer minimalizuje ryzyko związane z nieuczciwymi praktykami eksportera, ponieważ świadczenie importera wynikające z umowy sprzedaży spełni bank, ale tylko w sytuacji przedstawienia dokumentów wymienionych w umowie pomiędzy nimi, a następnie zweryfikowanych przez bank beneficjenta i bank otwierający. Akredytywa dokumentowa jest instrumentem pozwalającym zmniejszyć ryzyko w transakcjach międzynarodowych².

Akredytywa dokumentowa³ jest to nieodwołalne zobowiązanie banku beneficjenta, który ma obowiązek zapłaty beneficjentowi sumy określonej w umowie pomiędzy bankiem otwierającym a bankiem beneficjenta, po prezentacji wymaganych w akredytywie

¹ D. Bischof, *ICC Global Trade and Finance Survey 2015*, Paryż 2015, s. 42,

² T. Spyra (w:) F. Zoll (red.), *Prawo bankowe. Tom I. Komentarz do art. 1 – 92*, Kraków 2005, s. 804.

³ Polskie tłumaczenia pojęć zostały zaczerpnięte z: B. Stępień, *Handel zagraniczny. Handel i finanse międzynarodowe Poradnik dla praktyków*, Warszawa 2007, s. 180 i n.,

dokumentów potwierdzających wypełnienie zobowiązania przez beneficjenta na rzecz zleceniodawcy akredytywy⁴. Choć akredytywa jest niezależnym od kontraktu między importerem i eksporterem stosunkiem prawnym, banki uczestniczą w rozliczeniach pomiędzy stronami⁵.

W obrocie międzynarodowym akredytywę dokumentową należy rozpatrywać w świetle zasad wydanych przez Międzynarodową Izbę Handlu, „Jednolite Zwyczaje i Praktyka dotycząca Akredytyw Dokumentowych” (zwane dalej UCP 600) oraz relewantnego orzecznictwa⁶.

Międzynarodowa Izba Handlu [ang. International Chamber of Commerce (ICC)] jest jedną z największych na świecie organizacji zrzeszających przedsiębiorców, obecnie działa w 130 krajach i ma ponad 6 milionów członków⁷. Jej nadrzędnym celem jest rozwój handlu międzynarodowego, wzrost inwestycji, rozwój wolnego rynku oraz integracja gospodarcza⁸. Swoje zadania realizuje poprzez stwarzanie możliwości networkingu między przedsiębiorcami, ujednolicaniem przepisów dotyczących wymiany handlowej, współpracę z właściwymi agendami ONZ (przede wszystkim z Radą Gospodarczą i Społeczną ONZ), oraz arbitrażem⁹. Została założona w 1919 roku, ma siedzibę w Paryżu¹⁰.

UCP 600 nie jest prawem powszechnie obowiązującym. W praktyce postanowienia ujęte w UCP 600 są włączane na mocy woli stron do umów akredytywy, najczęściej, dla uniknięcia problemów interpretacyjnych, w całości¹¹.

1.1. Strony stosunku akredytywy

Powstanie akredytywy dokumentowej wprowadza do stosunku zobowiązaniowego wynikającego z umowy sprzedaży dodatkowe podmioty gospodarcze. Zatem w całej, dość skomplikowanej sytuacji prawnej, występują – co do zasady – cztery podmioty¹²:

---

⁴ R. Goode, E. McKendrick, *Commercial Law, Fourth Edition*, Londyn 2010, s. 1059-1060,

⁵ Art. 4 UCP 600.

⁶ Uniform Customs and Practice for Documentary Credits, 2007 Revision, ICC Publication No. 600 („UCP 600”), <http://static.elmercurio.cl/Documentos/Campo/2011/09/06/2011090611422.pdf> [dostęp: 2017-01-15].

⁷ ICC in 2017 – Program of Action, s. 3. <http://www.iccwbo.org/Data/Documents/news/Brochures/Programme-of-action/ICC-in-2016-Programme-of-Action-English/> [dostęp: 2017-01-15].

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, s. 3 – 4.

¹⁰ <http://www.iccwbo.org/about-icc/history/> [dostęp: 2017-01-15].

¹¹ Top@doc newsletter. Exclusion of individual UCP articles in the terms and condition of the documentary credit, Comerzbank, October 2012;

https://www.corporates.commerzbank.com/portal/media/corporatebanking/hauptportal/archiv/top/topdoc_2012_10_en.pdf [dostęp: 2017-01-15].

¹² R. Goode, *Commercial Law*, London 1995, s. 994

- zleceniodawca akredytywy (importer),
- bank otwierający (w imieniu zleceniodawcy dokonuje zapłaty na rzecz beneficjenta),
- bank beneficjenta oraz
- beneficjent (eksporter).

Zleceniodawcą akredytywy jest importer, czyli kupujący lub nabywca usług od eksportera. Bank otwierający jest to bank dokonujący otwarcia akredytywy na żądanie zleceniodawcy, oraz dokonujący zapłaty na rzecz beneficjenta. Beneficjentem akredytywy jest eksporter sprzedający zleceniodawcy towary lub świadczący usługi¹³.

Bank beneficjenta notyfikuje beneficjentowi otwarcie akredytywy przez zleceniodawcę, odbiera wymagane przez akredytywę dokumenty, a następnie przekazuje je bankowi otwierającemu, a ten importerowi¹⁴. Przez bank beneficjenta przechodzi zapłata z banku otwierającego dla beneficjenta. Bank beneficjenta działa w imieniu banku otwierającego.

Bank beneficjenta może pełnić również funkcję banku potwierdzającego, zapewniając beneficjenta w dokumencie notyfikującym otwarcie akredytywy, że dokona zapłaty po akceptacji przedstawionych przez beneficjenta dokumentów, niezależnie od zachowania banku otwierającego. W takiej sytuacji działa on we własnym imieniu. Istnienie banku potwierdzającego musi przewidywać zlecenie akredytywy oraz bank musi potwierdzić akredytywę w dokumencie notyfikującym beneficjenta. Opisana relacja jest korzystniejsza dla eksportera, zapewniając mu zapłatę od banku w swoim kraju, co w sytuacji sporu może ułatwić dochodzenie roszczeń¹⁵.

Niekiedy piątym „uczestnikiem” stosunku akredytywy dokumentowej jest bank potwierdzający, inny niż bank beneficjenta (którego rola w tym wypadku ogranicza się tylko do notyfikacji otwarcia akredytywy oraz przyjęcia dokumentów od beneficjenta).

Z akredytywą związane są następujące umowy:

- umowa sprzedaży lub świadczenia usług pomiędzy importerem i eksporterem,
- umowa pomiędzy importerem a bankiem otwierającym (zlecenie otwarcia akredytywy dokumentowej),

---

¹³ Ibidem, s. 966

¹⁴ R. Goode, E. McKendrick, op.cit., s. 1065-1066.

¹⁵ R. Goode, op. cit., s. 969.

- umowa pomiędzy bankiem otwierającym a bankiem beneficjenta (reguluje wzajemne obowiązki banków w zakresie weryfikacji dokumentów, sposobów dokonania zapłaty),
- umowa pomiędzy bankiem otwierającym a eksporterem (reguluje zasady przedstawienia i weryfikacji dokumentów oraz sposobu zapłaty),
- umowa pomiędzy bankiem beneficjenta a eksporterem (reguluje sposób zapłaty oraz przedstawienia dokumentów).

Jeśli bank beneficjenta nie jest bankiem potwierdzającym, dochodzi ponadto do zawarcia umowy pomiędzy oboma bankami, która dotyczy sposobu informowania o przedstawieniu dokumentów przez beneficjenta oraz dokonania zapłaty¹⁶.

1.2. Obowiązki stron i „podmiotów uczestniczących” w akredytywie

Beneficjent jest zobowiązany do przedstawienia bankowi, w określonym terminie, dokumentów wymaganych w zleceniu akredytywy. Najczęściej są to dokumenty uzależnione od samej umowy pomiędzy importerem i eksporterem, związane ze spedycją towarów (np. w przypadku transportu będzie to konosament¹⁷, w przypadku transportu lotniczego, lotniczy list przewozowy etc.). Poza przewozem mogą one dotyczyć np. potwierdzenia załadunku zakontraktowanej ilości towaru lub potwierdzenia jakości i pochodzenia towaru. Beneficjent jest zobowiązany przedstawić wszystkie wymagane dokumenty w formie pisemnej.

W świetle wydanego w 2002 roku przez International Chamber of Commerce suplementu do UCP 600 pt.: The Supplement to the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits for Electronic Presentation (zwany dalej eUCP), znowelizowanego w 2007 do wersji 1.1 wraz z wejściem w życie UCP 600, zlecenie akredytywy może przewidywać, że przedstawienie wymaganych dokumentów nastąpi drogą elektroniczną, niekoniecznie jednorazowo¹⁸. Eksporter jest zobowiązany poinformować bank o zakończeniu prezentacji dokumentów, składając ostatni z nich. Możliwość ta nie jest powszechnie

---

¹⁶ R. Goode, E. McKendrick, op.cit., s. 1088.

¹⁷ Art. 20 UCP 600

¹⁸ Art. e1 pkt. b, The Supplement to the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits for Electronic Presentation.

praktykowana w obrocie ze względu na wagę przedstawianych dokumentów oraz fakt, że niektóre z nich są papierami wartościowymi i mogą być zbywane dalej (np. konosament)¹⁹.

Do obowiązków banku beneficjenta należy²⁰:

- notyfikowanie eksporterowi otwarcia akredytywy na jego korzyść,
- przyjęcie od niego wymaganych dokumentów, ich weryfikacja oraz przekazanie ich do banku otwierającego,
- dokonanie wypłaty środków beneficjentowi (forma i czas wypłaty uzależnione są od tego czy bank jest jednocześnie bankiem potwierdzającym).

Procedurę weryfikacji dokumentów reguluje artykuł 14 UCP 600, który daje bankowi 5 dni roboczych na podjęcie decyzji o uznaniu dokumentów. Bank beneficjenta w zakresie weryfikacji przedstawionych dokumentów ma ograniczone kompetencje, sprawdza tylko zgodność dokumentów z treścią akredytywy dokumentowej, ich wewnętrzną spójność oraz ich zgodność z zasadami określającymi ich wydanie²¹. Oznacza to, że bank beneficjenta nie ma kompetencji to sprawdzania treści dokumentów pod kątem faktycznym, a jedynie formalnym. Wiąże się to z zasadą ścisłej zgodności przedstawionych dokumentów z treścią akredytywy dokumentowej, o czym będzie mowa dalej.

W przypadku stwierdzenia niezgodności dokumentów z treścią akredytywy bank beneficjenta przesyła dokumenty do banku otwierającego, ten ostatni następnie przekazuje je do zleceniodawcy w celu akceptacji. W razie przedstawienia dokumentu niezgodnego z treścią akredytywy bank beneficjenta jest zmuszony, zgodnie z art. 16 UCP 600, do odmowy uznania takiego dokumentu oraz przedstawienia beneficjentowi noty informującej o niezgodności oraz decyzji o zatrzymaniu dokumentów przez bank albo przekazania ich do banku otwierającego w celu podjęcia decyzji o ich uznaniu lub odrzuceniu przez zleceniodawcę, lub zwrotu dokumentów bądź zachowania się zgodnie z wcześniej otrzymanymi instrukcjami zleceniodawcy akredytywy. Wstrzymanie zapłaty przez bank jest uzależnione od zachowania tej sformalizowanej procedury notyfikacji.

W praktyce obrotu największy problem dotyczył zwrotu dokumentów, ponieważ art. 16 pkt. E UCP 600 wskazuje, że bank jest obowiązany do ich zwrotu beneficjentowi „w każdym czasie”. Tę sprawę rozwiązał angielski sąd apelacyjny w sprawie

---

¹⁹ <http://www.tfreview.com/technology-update/trade-commodity-finance/bank-china-initiates-eucp-letters-credit> [dostęp: 2016-04-17].

²⁰ R. Goode, op. cit., s. 969 – 970.

²¹ R. Goode, E. McKendrick, op.cit., s. 1066.

*Fortis Bank v. Indian Overseas Bank*²² uznając, że bank ma obowiązek zwrócić dokumenty niezwłocznie, argumentując to celem UCP 600, jakim było zapewnienie pewności obrotu.

Importer jest zobowiązany, na mocy umowy łączącej go z eksporterem, do otwarcia akredytywy na rzecz kontrahenta. Otwierając akredytywę importer musi zapewnić bank o szczerości swoich intencji, że jest w stanie spełnić wymagania swojego banku oraz, że zlecona akredytywa jest zgodna z warunkami określonymi w umowie z eksporterem. W zależności od kondycji finansowej importera bank otwierający może zażądać od niego pokrycia części ryzyka ponoszonego przez bank lub oprzeć się na jego zdolności kredytowej, tym samym odraczając spłatę²³. Nierzadko zdarza się, że zabezpieczeniem dla banku otwierającego będą zakontraktowane dobra. Kwestia, kto ponosi koszty otwarcia akredytywy, wynika zawsze z umowy z eksporterem. W tym zakresie dominują dwa podejścia, pierwsze, że to importer ponosi całość kosztów związanych z otwarciem akredytywy i drugie, wedle którego importer ponosi je tylko w stosunku do banku otwierającego. Wtedy koszty dotyczące banku beneficjenta ponosi eksporter.

Obowiązkiem banku otwierającego po akceptacji wniosku importera jest notyfikacja akredytywy do banku beneficjenta lub bezpośrednio do niego, jeśli umowa nie przewiduje udziału takiego banku. Bank otwierający występuje również w roli pośrednika pomiędzy eksporterem a importerem, kiedy ten pierwszy przedstawi wymagane dokumenty w swoim banku. Dokumenty te są przesyłane z banku beneficjenta do banku otwierającego, który przekazuje je importerowi. Najważniejszym zobowiązaniem banku otwierającego jest jednak obowiązek zapłaty kwoty określonej w akredytywie. Może to nastąpić na trzy różne sposoby²⁴. Bank otwierający może:

- wypłacić środki bezpośrednio eksporterowi, jeśli w umowie nie ma banku beneficjenta,
- przekazać środki bankowi beneficjenta, jeśli jest on tylko bankiem notyfikującym, w celu wypłaty eksporterowi,
- zwrócić poniesione koszty banku potwierdzającego związanych ze spełnieniem świadczenia na rzecz eksportera.

---

²² *Fortis Bank v. Indian Overseas Bank* [2011] EWCA, Civ 58, [2011] 1 CLC 276.

²³ R. Goode, E. McKendrick, op.cit., s. 1062.

²⁴ R. Goode, op. cit., s. 1001 – 1004.

2. Rodzaje akredytywy dokumentowej

W praktyce obrotu międzynarodowego możemy wyróżnić kilka typów akredytywy dokumentowej, wyróżnionych z uwagi na różnorodne kryteria²⁵.

Ze względu na zobowiązania banku otwierającego wyróżnia się akredytywę odwołałną i nieodwołałną. Akredytywa odwołałna polega na pozostawieniu bankowi otwierającemu możliwości odwołania akredytywy bez obowiązku powiadomienia beneficjenta. W obrocie jest to niezmiernie rzadko spotykana forma akredytywy. Nieodwołałna akredytywa zobowiązuje natomiast bank do zapłaty bez względu na okoliczności występujące po jej zawarciu. Ten typ akredytywy jest uregulowany w UCP 600 i tylko taki podlega reżimowi tej regulacji²⁶. Obowiązująca do 2007 roku UCP 500 nie dotyczyła bezpośrednio kwestii odwołalności akredytywy, więc w jej reżimie mieściły się oba rodzaje akredytywy.

Wedle kryterium udziału banku pośredniczącego akredytywy dzieli się na akredytywę potwierdzoną i niepotwierdzoną. Pierwsza transakcja przeprowadzana jest z udziałem banku pośredniczącego. W drugim przypadku rola banku ogranicza się wyłącznie do poinformowania beneficjenta o otwarciu akredytywy na jego rzecz. Dla eksportera korzystniejszą sytuacją jest występowanie banku potwierdzającego, ponieważ posiada on dodatkowe zabezpieczenie transakcji w postaci gwarancji zapłaty przed przelewem z banku otwierającego do banku beneficjenta.

Z punktu widzenia klientów banku wyróżnia się akredytywę importową i eksportową. Tą pierwszą rozpatruje się z perspektywy importera, który zleca bankowi otwarcie akredytywy. Eksportowa występuje po stronie beneficjenta i uprawnia go do wypłaty zagwarantowanych środków.

Akredytywę dokumentową można również podzielić ze względu na moment, w którym beneficjent otrzymuje zapłatę. Akredytywa natychmiastowa przewiduje, że bank beneficjenta płaci eksporterowi w najbliższym możliwym momencie po prezentacji i pozytywnej weryfikacji dokumentów. W ramach akredytywy odroczonej bank beneficjenta wyznacza konkretną datę po przedstawieniu i pozytywnej weryfikacji dokumentów. Najczęściej wyznaczany jest określony dzień po nadaniu towarów. Z kolei akredytywa akceptacyjna zakłada, że beneficjent razem z dokumentami przedstawia weksel trasowany, na podstawie którego bank beneficjenta uzyska środki pieniężne od banku otwierającego

---

²⁵ R. Goode, E. McKendrick, op.cit., s. 1066 i n.

²⁶ Art. 2 UCP 600.

po zapłacie na rzecz eksportera. Akredytywa negocjowana oznacza zaś, że bank beneficjenta zgadza się na zapłatę po pozytywnej weryfikacji przedstawionych dokumentów, ale przed otrzymaniem środków z banku otwierającego²⁷.

Wyróżnia się ponadto akredytywy zaliczkowe, w szczególności zaś akredytywy zawierające tzw. czerwoną lub zieloną klauzulę. Akredytywa zawierająca tzw. czerwoną klauzulę pozwala beneficjentowi na otrzymanie zapłaty przed wysłaniem towarów do odbiorcy. Nazwa została zaczerpnięta od czerwonego atramentu używanego na zleceniu takiej akredytywy, aby zwrócić uwagę zleceniodawcy na rażąco niekorzystny dla niego zapis. Początkowo była ona używana w australijskim handlu wełną. Beneficjent jako pośrednik skupował wełnę bezpośrednio od producentów i od razu sprzedawał ją dalej. Takie ukształtowanie umowy wynikało z konieczności zapłacenia producentowi za wełnę przez pośrednika przed wysłaniem jej do ostatecznego odbiorcy. Dziś jest stosowana w handlu dobrami inwestycyjnymi (np. surowcami i paliwami). W jej przypadku zapłata jest wykonywana nie po przedstawieniu dokumentów transportowych, a np. pokwitowania wynikającego z umowy składu. Specjalnym rodzajem takiej akredytywy jest akredytywa z tzw. zieloną klauzulą. Charakteryzuje się tym, że towar jest oddany przez beneficjenta na przechowanie w ramach umowy składu w imieniu banku beneficjenta.

W praktyce obrotu można wyróżnić również akredytywę rewolwingową, czyli odnawialną. Różni się ona od tradycyjnej tym, że nie ma ściśle określonego czasu trwania, tylko termin jej ostatecznego wygaśnięcia, ani konkretnej kwoty na jaką obowiązuje, a jedynie maksymalną. Dzięki takiej konstrukcji beneficjent może nieokreśloną liczbę razy przedstawiać dokumenty w swoim banku w czasie trwania akredytywy, aż do wyczerpania wynikającej z niej kwoty maksymalnej. Bank beneficjenta odnawia akredytywę co określony w zleceniu czas, kiedy jest ona dostępna dla eksportera. W praktyce ten podtyp umowy występuje w przypadku stałych stosunków gospodarczych, kiedy towary dostarczane są przez eksportera w stałych przedziałach czasu i w zbliżonej ilości.

Wyróżnia się również akredytywy, które służą zaspokojeniu świadczeń kontrahentów eksportera (np. jego dostawców). Pierwszym przykładem jest tzw. akredytywa wiązana (ang. back-to-back credit), która zakłada, że beneficjent rozlicza się ze swoim dostawcą za pomocą akredytywy dokumentowej, przenosi na jego rzecz część akredytywy otwartej przez importera, tworząc kolejną akredytywę. W takiej sytuacji bank beneficjenta staje się jednocześnie bankiem otwierającym dla banku dostawcy.

---

²⁷ Ibidem.

Drugim jest akredytywa przenośna²⁸. Polega ona na tym, że beneficjent przenosi część lub całość akredytywy na korzyść swoich dostawców, w ramach jednej i tej samej akredytywy, otwartej przez importera. Akredytywa przenośna musi być precyzyjnie określona w zleceniu akredytywy, aby zapis był wiążący dla banków uczestniczących w transakcji.

Specjalnym rodzajem akredytywy służącym zabezpieczeniu interesów beneficjenta jest akredytywa typu *standby*, wypracowana przez banki amerykańskie w związku z zakazem używania przez nie gwarancji bankowych. W praktyce treść zobowiązania banku nie różni się od gwarancji bankowej. Bank jest zobowiązany do jego realizacji w przypadku kiedy importer nie ureguluje swojego zobowiązania, a eksporter przedstawi wezwanie do zapłaty.

3. Zasady działania akredytywy dokumentowej

W praktyce, przede wszystkim dzięki orzecznictwu sądowemu sądów angielskich, wykształciły się zasady, którymi rządzi się obrót z wykorzystaniem akredytywy na podstawie standardu UCP 600. Do najważniejszych z nich należą: zasada ścisłej zgodności dokumentów oraz zasada niezależności akredytywy dokumentowej.

3.1. Zasada ścisłej zgodności dokumentów

Zasada ścisłej zgodności dokumentów przedstawionych przez beneficjenta wynika bezpośrednio z orzeczenia Izby Lordów *Equitable Trust Co. of New York v. Dawson Partners Ltd.*²⁹. Sąd stwierdził, że „(...) W tym przypadku nie ma miejsca na to, aby przedstawione dokumenty były prawie takie same lub takie które pełnią taką samą funkcję.” Oznacza to, że dokumenty przedstawione przez beneficjenta muszą zawierać dane wymienione w zleceniu akredytywy (być z nimi zgodne). Orzeczenie to zostało doprecyzowane w 1973 r. przez Izbę Lordów. W sprawie *Commercial Banking Co. of Sydney v. Jalsard*³⁰ sąd wskazał, iż dokumenty, które przedstawia beneficjent, muszą zostać jasno i precyzyjnie określone.

Bank beneficjenta (przyjmujący dokumenty), jak już wcześniej wskazano, ma uprawnienia jedynie do weryfikacji dokumentów pod kątem formalnym, czyli sprawdza, czy spełniają wymogi danego dokumentu oraz czy ich treść jest zgodna z wymogami zlecenia

---

²⁸ Art. 38 UCP 600.

²⁹ *Equitable Trust Co of New York v. Dawson Partners Ltd* [1927] 27 L1 L Rep 49.

³⁰ *Commercial Banking Co of Sydney Ltd v. Jalsard Ltd* [1973] AC 279.

akredytywy np. jednym z wymogów jest przedstawienie przez eksportera faktury dotyczącej zakontraktowanych towarów w języku angielskim, a beneficjent przedstawia jej wersję po niemiecku. Zgodnie z tą zasadą dokument zawierający takie uchybienie spowodowałby zatrzymanie zapłaty dla beneficjenta.

Zasada ta została przez orzecznictwo nieco rozluźniona. W przytaczanym już wyroku w sprawie *Fortis Bank v. Indian Overseas Bank* Sąd Apelacyjny dla Anglii i Walii stwierdził, że niezgodności o charakterze trywialnym mogą być pomijane na gruncie zasady ścisłej zgodności. Za niezgodność trywialną rozumie się, na przykład, użycie alternatywnej, powszechnie znanej nazwy państwa (Holandia – Niderlandy, Wielka Brytania – Zjednoczone Królestwo), czy inny zapis waluty dotyczącej umowy (zł – PLN).

W związku z powyższym eksporterzy starający się o zapłatę z tytułu akredytywy dokumentowej muszą zwrócić szczególną uwagę na spełnienie wymogów formalnych dokumentów, aby móc otrzymać świadczenie.

3.2. Zasada niezależności akredytywy dokumentowej

Zasada niezależności akredytywy wynika bezpośrednio z art. 4 UCP 600, który stwierdza, iż zobowiązanie banku jest niezależne od umowy sprzedaży (świadczenia usług etc.), z którą jest powiązana. Wynika z niej, że banki biorące udział w transakcji nie są w ogóle związane zapisami umowy pomiędzy importerem i eksporterem. Jej konsekwencją jest to, że obowiązkiem banku, po pozytywnej weryfikacji dokumentów, jest wypłacenie świadczenia eksporterowi niezależnie od stanu wykonania przez niego umowy. *A contrario* importer jest praktycznie pozbawiony możliwości zatrzymania wypłaty w sytuacji złamania warunków umowy przez eksportera. Wynika to z celu, dla którego stworzono akredytywę dokumentową, czyli zapewnienia eksporterowi świadczenia w momencie, kiedy może on mieć jeszcze częściową kontrolę nad przedmiotem umowy z importerem³¹. Oznacza to, że akredytywa jest abstrakcyjnym stosunkiem prawnym, uniezależnionym od faktycznego zaistnienia określonych okoliczności. Zasada ta nie ma jednak charakteru absolutnego, istnieją bowiem wyjątki skutkujące zatrzymaniem wypłacenia świadczenia na rzecz eksportera. Są to: oszustwo przy prezentacji dokumentów, nieważność dokumentów oraz nielegalność umowy pomiędzy importerem i eksporterem.

---

³¹ *United City Merchants (Investments) Ltd v. Royal Bank of Canada* [1982] 1 AC 168.

3.2.1. Oszustwo

Wyjątek oszustwa w przedstawieniu dokumentów ustanowiony wyroku w sprawie *United City Merchants v. Royal Bank of Canada*³² został zdefiniowany przez Izbę Lordów w następujący sposób: „(...) wyjątkiem jest sytuacja, w której eksporter w celu uzyskania świadczenia prezentuje bankowi dokumenty, które w sposób bezpośredni lub pośredni poświadczają nieprawdę, a bank ma świadomość owej nieprawdziwości.” Z powyższego wynika, że aby bank mógł się powołać na ten wyjątek i wstrzymać wypłatę świadczenia:

- eksporter musi złożyć dokumenty, które w jakikolwiek sposób poświadczają nieprawdę i
- bank musi mieć wiedzę na temat nieprawdziwości przedstawionych w dokumentach faktów.

Kumulatywne wystąpienie powyższych okoliczności rozszerza uprawnienia banku beneficjenta, ponieważ może on zweryfikować fakty zawarte w przedstawionych dokumentach.

W tym samym wyroku Izba Lordów stwierdziła, iż bank beneficjenta jest zobowiązany do wypłacenia świadczenia nawet w sytuacji, kiedy wiedział on o popełnieniu oszustwa popełnionego przez osobę trzecią, ale bez świadomości eksportera o zaistnieniu faktu poświadczania nieprawdy. Na tej podstawie eksporter jest chroniony, jeśli działał w dobrej wierze i nie wiedział o popełnieniu oszustwa przez osobę trzecią. Taka ochrona eksportera ma zapewne chronić efektywność międzynarodowej wymiany handlowej oraz systemu finansowania transakcji międzynarodowych za pomocą akredytywy dokumentowej³³.

3.2.2. Nieważność

Kolejnym wyjątkiem od zasady niezależności akredytywy dokumentowej jest przedstawienie przez importera dokumentów nieważnych, to znaczy takich, które nawet poświadczając zaistniały stan faktyczny nie mogą zostać zweryfikowane pozytywnie przez bank ze względu na swoją wadliwość np. dokument został podpisany przez osobę nie mającą

---

³² Ibidem.

³³ H. Yeng Low, *Confusion and difficulties surrounding the fraud rule in letters of credit: an English perspective*, “The Journal of International Maritime Law” 2011, t. 17, nr 6, s. 462.

do tego uprawnień, został zgubiony lub zniszczony³⁴. W takiej sytuacji bank eksportera nie musi spełniać świadczenia na jego korzyść.

Zasada ta z biegiem czasu została ograniczona. W przytaczanym już orzeczeniu *United City Merchants v. Royal Bank of Canada*³⁵ Izba Lordów stwierdziła, że bank eksportera jest zobowiązany do spełnienia świadczenia w sytuacji, kiedy dokument wskazany w akredytywie jako podstawa do dokonania wypłaty został zgubiony przez osobę trzecią, bez udziału beneficjenta. Takie stanowisko zostało uzasadnione, po raz kolejny, ideą istnienia akredytywy dokumentowej, czyli ochroną interesów eksportera i zapewnienia mu spełnienia świadczenia wynikającego z umowy z importerem.

Kolejnym zagadnieniem, które stało się przedmiotem rozpoznania sądów była niezawiniona przez eksportera nieważność dokumentu, choć wynikająca z jego działania. Ocena tej kwestii była niejednorodna. Korzystniejsze dla eksportera stanowisko zaprezentował Sąd Apelacyjny dla Anglii i Walii w sprawie *Montrod v. Grundkötter*³⁶. Sprawa polegała na tym, że eksporter (Montrod) podpisał wymagany przez zlecenie akredytywy certyfikat dotyczący sprzedawanej mrożonej wieprzowiny bez uprzedniego upoważnienia importera. Treść dokumentu byłaby taka sama, lecz był on nieważny z uwagi na brak odpowiedniego zachowania po stronie importera. W efekcie bank eksportera zdecydował się wypłacić mu pieniądze. Sąd uznał słuszność postępowania banku beneficjenta, argumentując to zasadą pewności prawa (w tym przypadku pewności ochrony interesów eksportera), wyjaśniając, iż inne rozstrzygnięcie byłoby niesprawiedliwe dla działającego w dobrej wierze beneficjenta. Sąd podkreślił w rozstrzygnięciu także pasywną rolę banków w takich transakcjach stwierdzając, że przeciwne rozstrzygnięcie mogłoby spowodować rozszerzenie kompetencji banku, co w konsekwencji byłoby niezgodne z regulacjami ICC (wtedy obowiązywała jeszcze poprzednia wersja UCP 500). Sąd zaznaczył również niebagatelną rolę, jaką odgrywa akredytywa w handlu międzynarodowym, dlatego przy jej użyciu zalecił niezwykłą precyzję. W przypadku przyjęcia argumentacji sądu brytyjskiego stratę banku w roszczeniu regresowym musiałby pokryć importer.

Odmienne zdanie od tego wyrażonego przez sąd brytyjski przedstawił w sprawie *Beam Technologies v. Standard Chartered Bank*³⁷ sąd apelacyjny w Singapurze. Sprawa dotyczyła dostawy komponentów elektronicznych, eksporter (Beam Technologies) na mocy zlecenia akredytywy zobowiązany był do przedstawienia w swoim banku (Standard

---

³⁴ C. Amaefule, *The Exceptions of the Principle of Autonomy of Documentary Credit*, Birmingham 2011, s.92.

³⁵ *United City Merchants (Investments) Ltd v. Royal Bank of Canada* [1982] 1 AC 168.

³⁶ *Montrod Ltd v. Grundkötter Fleischvertriebs GmbH* [2001] EWCA Civ 1954.

³⁷ *Beam Technologies v. Standard Chartered Bank* [2003] 1 SLR 597.

Chartered Bank) kompletu lotniczych listów przewozowych. Eksporter spełnił warunek prezentacji dokumentów zgodnych ze zleceniem akredytywy, ale dokumenty zostały wystawione przez nieistniejący podmiot, w związku z czym bank odmówił zapłaty. Sąd Apelacyjny podtrzymał decyzję banku, argumentując, że jeśli przedstawiony dokument jest nieważny, to znaczy, że nie powoduje żadnych skutków prawnych, czyli na jego podstawie nie można podjąć żadnego działania. Zdaniem sądu od nieważności nie może istnieć żadne odstępstwo, ponieważ przeczyłoby to jej idei. W ujęciu zaprezentowanym przez singapurski sąd stratę spowodowaną nieważnością dokumentu pokrywa w całości eksporter, nawet działając dobrej wierze.

3.2.3. Nielegalność

Wyjątek nielegalności jako jedyny z wymienionych dotyczy bezpośrednio umowy między importerem a eksporterem, a konkretniej jej braku legalności (jej nielegalności). Wyjątek ten został po raz pierwszy zdefiniowany w brytyjskiej sprawie *Mahonia Ltd v. JP Morgan Chase Bank*³⁸. Orzeczenie dotyczyło sytuacji, w której powód (Mahonia) i pozwany (JP Morgan Chase Bank) zawarli trzy transakcje swap³⁹ ze spółką zależną spółki Enron, który w celu zabezpieczenia transakcji otworzył akredytywę w WestLB AG na rzecz Mahonii. Wkrótce po otwarciu akredytywy Enron ogłosił bankructwo. Kiedy Mahonia poprzez swój bank (JP Morgan) złożyła wymagane akredytywą dokumenty bank otwierający (WestLB AG) odmówił jej zrealizowania argumentując, że zawarte transakcje swap służyły temu, aby Enron otrzymał pożyczkę, która nie zostałaby prawidłowo ujęta w księgach rachunkowych, co jest przestępstwem w USA. Sąd zgodził się z argumentami banku, że nielegalność umowy wpływa na status akredytywy, jednak nie doszukał się jej znamion w analizowanym przypadku. Argumentował to faktem, iż tylko jedna strona wiedziała o prawdziwym celu umowy, powód zaś działał w dobrej wierze, a więc zgodnie z celami istnienia akredytywy, wobec czego powinien otrzymać zapłatę.

W drugiej sprawie *Mahonia v. JP Morgan Chase Bank*⁴⁰ sąd sprecyzował kryteria nielegalności umowy wpływającej na status akredytywy. Po pierwsze, skorzystanie z tego wyjątku zależy od wystąpienia jasnego dowodu nielegalności; odmowa wypłaty

---

³⁸ *Mahonia Ltd v. JP Morgan Chase Bank, WestLB AG* (No.1) English Commercial Court [2003] EWHC 1927 (Comm).

³⁹ Zob. E. Leszczyńska, *Rynek kontraktów swap w Polsce*, Warszawa 2002, s. 8.

⁴⁰ *Mahonia Ltd v. JP Morgan Chase Bank, WestLB AG* (No.2) [2004] EWHC 1938 (Comm).

środków nie może opierać się o samo podejrzenie nielegalności. Po drugie, sama nielegalność musi być poważna, co oznacza że nie może to być sprawa trywialna (np. naruszenie zasad transportu). Po trzecie, co wynika z poprzednio omówionego orzeczenia, eksporter musi być „zamieszany” w nielegalność umowy, to znaczy musi o niej wiedzieć lub w niej świadomie uczestniczyć. Po czwarte, musi istnieć związek pomiędzy nielegalnością umowy a akredytywą, co w praktyce występuje zawsze, ponieważ to pozycja eksportera łączy oba stosunki prawne. Warto zaznaczyć, że aby mówić o wyjątku nielegalności i w konsekwencji odmowie wykonania akredytywy przez bank, muszą kumulatywnie zaistnieć wszystkie cztery przesłanki.

4. Regulacje prawa polskiego

W polskim systemie prawnym uprawnienie do otwierania i potwierdzania akredytyw przyznano na mocy art. 5 ust. 1 pkt. 4 Prawa bankowego bankom⁴¹. Jest to tak zwana czynność bankowa *sensu stricte*, a zatem objęta monopolem bankowym, co oznacza, że wyłącznie banki mają uprawnienie do otwierania i potwierdzania akredytyw⁴².

Akredytywa dokumentowa szczegółowo uregulowana została w art. 85 Prawa bankowego w Rozdziale 6 poświęconym także gwarancji bankowej oraz poręczeniu, a zatem instrumentom o charakterze gwarancyjnym – rozliczeniowym. Przy czym, na wstępie zastrzec należy, że normy art. 85 mają charakter dyspozytywny, czyli obowiązują jeśli strony nie postanowią inaczej⁴³.

Według tej regulacji otwarcie akredytywy polega na tym, że bank działając na zlecenie klienta, ale w imieniu własnym zobowiązuje się, że dokona zapłaty określonej sumy pieniędzy wobec osoby trzeciej (beneficjenta) po spełnieniu określonych w akredytywie warunków. Zatem do otwarcia akredytywy stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego⁴⁴, regulujące umowę zlecenia⁴⁵. Zleceniodawcą akredytywy jest nabywca towarów, a bank otwierający zobowiązuje się wobec beneficjenta, najczęściej sprzedającego towar do zapłaty określonej sumy pieniędzy po spełnieniu przez niego wszystkich warunków określonych w akredytywie. Zatem zobowiązanie banku staje się wymagalne dopiero w momencie przedstawienia przez beneficjenta dokumentów wymaganych w akredytywie

---

⁴¹ Ustawa z 29.8.1997 r. Prawo bankowe, Dz. U. 1997 Nr 140 poz. 939 z późn. zm.

⁴² A. Mikos-Sitek, P. Zapadka, *Polskie prawo bankowe. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2011, s. 131.

⁴³ Art. 86a Prawa bankowego.

⁴⁴ Ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.

⁴⁵ B. Smykla, *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 344.

(art. 85 ust. 3 Prawa bankowego). W związku z tym należy przyjąć za słuszny pogląd mówiący o tym, że przedstawienie dokumentów przez beneficjenta jest równoznaczne z przedstawieniem żądania zapłaty⁴⁶.

Polska regulacja nie przewiduje specjalnej formy prawnej dla akredytywy dokumentowej, natomiast w art. 85 ust. 2 przedstawione są minimalne wymagania, jakie akredytywa powinna spełnić, są to: nazwa i adres zleceniodawcy i beneficjenta, kwota i waluta zobowiązania pieniężnego banku otwierającego, termin ważności akredytywy oraz opis dokumentów, do których przedstawienia zobowiązany jest beneficjent. Przy dokonywaniu konkretnych transakcji zakres wymogów i informacji, jakimi objęta jest akredytywa, jest może być znacznie szerszy. W związku z tym w doktrynie przyjmuje się, że zobowiązanie banku otwierającego powinno być dokonane w formie pisemnej dla celów dowodowych zgodnie z art. 74 Kodeksu cywilnego⁴⁷.

Polski ustawodawca nie wyróżnił w regulacji poszczególnych rodzajów akredytywy dokumentowej za wyjątkiem akredytyw zabezpieczających, która, jak już wspomniano, nie różni się zasadniczo od gwarancji bankowej i według doktryny na gruncie właśnie przepisów o gwarancji bankowej a nie akredytywie⁴⁸. Z uwagi na dość ogólną regulację i dyspozytywny charakter przepisów należy uznać możliwość wykorzystania wszystkich rodzajów akredytywy dokumentowej opisanych w pkt. 2 niniejszego artykułu, a co za tym idzie wykorzystania regulacji UCP 600 w stosunku do akredytyw dokumentowych otwieranych na podstawie prawa polskiego.

5. Podsumowanie

Instytucja akredytywy dokumentowej jest, jak wspomniano na wstępie, najpowszechniej stosowaną metodą finansowania handlu międzynarodowego. Powyższe jest efektem roli, jaką spełnia, minimalizując ryzyko w transakcjach zagranicznych. Akredytywa, z pewnymi zastrzeżeniami, chroni, w miarę równomiernie, interesy obu stron umowy handlowej, zarówno eksportera jak i importera. Sprzedawca ma pewność, że nie zostanie oszukany i otrzyma zapłatę za wysłany towar, a importer posiada gwarancję, że otrzyma cały zakupiony towar w takiej jakości, jaka została zakontraktowana. Kolejną niewątpliwą zaletą akredytywy dokumentowej jest fakt, iż obecnie na gruncie

---

⁴⁶ Ibidem, s. 345.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ T. Spyra [w:] F. Zoll (red.), *Prawo bankowe...*, op. cit., s. 807.

międzynarodowym, jest to zestandaryzowany dokument (zasady UCP 600 stosuje się w prawie każdym przypadku takiego stosunku prawnego). Ponadto, instytucja ta przez dekady stosowania „obrosła” orzecznictwem, co pomaga w razie wątpliwości rozwiązać większość spornych kwestii.

Niestety akredytywa dokumentowa ma także swoje wady. Należą do nich wysokie koszty realizacji tego typu transakcji oraz znaczny stopień sformalizowania. Skorzystanie z tej formy finansowania wymaga to od stron zaangażowania środków finansowych oraz posiadania dużego doświadczenia. Problemem może być również zachwianie równowagi w ochronie interesów stron umowy handlowej. Stroną bardziej chronioną jest eksporter, choć importer może temu zapobiec, żądając umieszczenia w umowie gwarancji dobrego wykonania umowy.

Dlaczego warto stosować tę niewątpliwie drogą i wymagającą metodę rozliczania transakcji, a nie skorzystać na przykład z inkasa dokumentowego? Inkaso dokumentowe, w odróżnieniu od akredytywy, jest tylko zobowiązaniem banku eksportera do pobrania opłaty z tytułu wykonania transakcji od banku importera po przedstawieniu przez eksportera odpowiednich dokumentów⁴⁹. W związku z tym jest to rozwiązanie, które nie chroni eksportera w takim stopniu, jak akredytywa. Wynika to z faktu, iż banki są jedynie pośrednikami w wykonaniu płatności, ale jej nie gwarantują, także zaspokojenie eksportera wynika tylko faktycznego wykonania zobowiązania przez importera.

Reasumując, akredytywa dokumentowa jest użytecznym narzędziem w finansowaniu transakcji międzynarodowych, szczególnie opłacalnym w przypadku realizacji dużych umów handlowych pomiędzy nieznanymi sobie wcześniej podmiotami oraz w sytuacji, kiedy jedna ze stron ma siedzibę lub wysyła towary z terenów o niestabilnej sytuacji geopolitycznej.

---

⁴⁹ B. Stępień, *Handel zagraniczny. Handel i finanse międzynarodowe Poradnik dla praktyków*, Warszawa 2007, s. 171 i n.

Summary

The increasing role of globalization and international trade, generate the need for creating a secure method of funding transnational transactions. For this reason the instrument of documentary letter of credit was constructed. Documentary letter of credit allows entrepreneurs to secure financing international transactions. In the article documentary letter of credit has been presented on the basis of a universal standard, issued in 2007 by the International Chamber of Commerce in Paris, the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits, 2007 Revision, ICC Publication No. 600 taking into account the types of letters of credit, the rules according to which it is used and the exceptions to it.

Aleksander Szpojankowski

Student V toku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Stypendysta programu Erasmus + na uczelniach Universidad de Castilla - La Mancha w Albacete oraz Universidad de Navarra w Pampelunie (Hiszpania). Były współpracownik Fundacji Forum Obywatelskiego Rozwoju. Obecnie pracuje w jednej z warszawskich kancelarii prawnych.